

13. Naiset sosiaalisessa marginaalissa

Työryhmän vetäjänä Tarja Orjasniemi

Työryhmä kokoontuu perjantaina luentosalissa 7

Ritva Nätkin, Tampereen yliopisto

Päihteistä ongelmoitunut äitiys omakohtaisesti kerrottuna sekä tieteellisesti ja ammatillisesti arvioituna

Kerron esityksessäni päihteistä (alkoholista ja huumeista) ongelmoituneiden äitien hoidosta Suomessa kolmannen sektorin lastensuojelujärjestöissä, joita olen seurannut 1990-luvun lopulla. Hoidolle on luonteenomaista uusi lastensuojelullinen idea, jonka mukaisesti lasta ei pyritä heti ottamaan huostaan antamatta äidille mahdollisuutta raitistua ja ikään kuin opetella kiintymyssuhdetta, arjen hallintaa ja selviytymistä ongelmista. Tieteellis-ammatilliset konstruktiot hoidon taustalla liittyvät lääketieteelliseen sikiövauriotutkimukseen ja psykologis-psykiatriseen varhaisen vuorovaikutuksen edistämiseen. Hoidossa olevien äitien omat kertomukset noudattavat useimmiten tunnustuksellista päihteistä raittiiseen äitiyteen selvitymisen juonta. Jonkun verran kerrotaan myös haittojen minimointiin tähtäävän sinnittelyn kaavalla , jolloin 'riittävän hyvän äitiyden' käsite on käytössä. Lapsen hyvä/hyvinvointi/etu on äitiyspuheen keskiössä. Hyvin vähän käytetään sosiaalitieteellistä tai feminististä näkökulmaa, joka kansainvälisen kirjallisuuden ja kokemusten perusteella problematisoi luokka- ja etnisiä eroja, vastarinnan tai valtaistumisen teemoja tai uhriutumista sukupuolistuneelle ja seksuaaliselle väkivallalle.

Mietin esityksessäni myös marginaalin käsitettä. Marginaali edellyttää keskiön olemassaoloa. Äitiyspuheen keskiössä on puhe lapsen hyvästä erilaisissa perhemalleissa. Lapsen hyvä/hyvinvointi/etu on kuitenkin monimerkityksellinen käsite tarkemmin tutkittuna.

Naisrikolliset ja parisuhdeväkivalta

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää Lapin naisten väkivaltarikosten määrää ja laatua, erityisesti henkirikoksia ja törkeitä pahoinpitelyjä, jotka kohdistuvat perheenjäseniin kuten puolisoon tai lapsiin. Tutkimusaineisto koostuu virallisista asiakirjoista, poliisitutkintapöytäkirjoista, oikeudenkäyntiasiakirjoista ja mielentilalausunnoista. Tutkimuksessa yhdistyvät kvantitatiiviset menetelmät kuten rikos- ja rangaistustilastot, joita käytetään perinteisessä rikosoikeudellisessa ja kriminologisessa tutkimuksessa sekä kvalitatiiviset menetelmät, joita käytetään antropologisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Tilastoista selvitetään mahdollisia muutoksia naisten väkivaltarikollisuudessa Lapissa. Laadullisin menetelmin analysoidaan esitutkintapöytäkirjoja ja oikeuden asiakirjoja sekä mielentilatutkimuksia. Väkivaltaisten tapahtumien käytäntöjä rekonstruoidaan virallisiasiakirjojen pohjalta ja erityistä huomiota kiinnitetään rikoksen aikaan ja paikkaan, rikosvälineisiin ja tekotapaan sekä parisuhteen ja perheen taustaan.

Miten väkivaltainen nainen esitetään viranomaisten kuten poliisin, tuomioistuinlaitoksen tai terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen asiakirjoissa, uhrina vai tekijänä? Määritelläänkö väkivaltainen nainen pari- ja perhesuhteidensa kautta, vaimona tai äitinä? Miten uhri/tekijä kategoriat määrittävät väkivaltaisen naisen suhteen? Miten väkivaltaisen naisen ruumiillisuus rakentuu ja määrittyy? Miten seksuaalisuuden kontrolli tai kontrollin menetys tulee ilmi asiakirjoissa? Tutkimus keskittyy myös rikosoikeuden ja rikosprosessioikeuden mahdollisuuksiin kehittää tulevaisuudessa paremmin sukupuolen ja kulttuurin huomioon ottavia lainsäädännöllisiä ratkaisuja

Huumeiden käyttö tyttöjen elämässä

Puheenvuorossani paneudun tyttöjen huumeiden käyttöön. Tyttöjen huumeiden käytön tutkimus on jäänyt ohueksi, koska sitä on sivuttu ainoastaan osana tyttöjen häiriökäyttäytymistä tai nuorisokulttuuria. Valmisteilla olevassa väitöskirjatutkimuksessani tyttöjen kokemukset huumeiden käytöstä ovat keskiössä. Tavoitteenani on tehdä näkyväksi huumeiden käytön merkityksellistymistä tyttöjen elämänkokonaisuudessa. Lähestymistapani on psykososiaalinen ja myös sukupuolisidonnainen: ruumillisuus, seksuaalisuus, naiseus ja äitiys ovat analyysini huomion kohteita. Huumeiden käytön ymmärrän sosiaalisesti rakentuneena toimintana, joka sisältää sosiaalisen kompetenttiuden ja pääoman lupauksia, vaikka nämä usein kääntyvätkin omaksi negaatiokseen. Tutkimukseni tavoitteet ovat ”yksinkertaiset”: Kysyn aineistoltani miten huumeiden käyttö muokkaa sosiaalisen osallisuuden rakentumista ja identiteetin muodostusta. Tavoitteenani on rakentaa psykososiaalinen kertomus tyttöjen huumeiden käytön erityisyydestä.

Tutkimusaineistoni koostuu kahdentoista tytön haastatteluista. Tytöt ovat iältään 15 - 30-vuotiaita. Aineistoni on jaettavissa iän perusteella kahteen ryhmään. Toisen ryhmän muodostaa kuusi alaikäistä tyttöä ja toisen kuusi täysi-ikäistä. Täysi-ikäisistä tytöistä kolmella on lapsia, yksi odotti lasta haastatteluajankana ja kahdella ei ole lapsia lainkaan. Kaikki alaikäiset tytöt ovat lapsettomia. Kahta tyttöä olen haastatellut kaksi kertaa, heistä toinen on alaikäinen, toinen täysi-ikäinen. Kaikki tytöt ovat olleet huumeiden käytön takia hoidossa, osa nuorten huume- ja päihdekllinikalla, osa erilaisissa huumeiden käyttäjille suunnatuissa perhekodeissa tai huume kuntoutuslaitoksissa. Kaikki tytöt ovat seurustelleet tai eläneet parisuhteessa. Esityksessäni nostan keskusteluun aineistostani nousseita teemoja. Pohdin huumeiden käytön sisältämiä lupauksia, miehisen huumemaailma liittyviä kokemuksia, äityden voimaa ja haurautta sekä niitä tukipilareita, jotka lupaavat eheyttä.